

TÜRKİYE'DE TARIM REFORMU

Yrd.Doç.Dr. Zeynep ERDİNÇ

Anadolu Üniversitesi

İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

İktisat Bölümü

Öğr.Grv. Mustafa Hulusi ERDİNÇ

Anadolu Üniversitesi

Açıköğretim Fakültesi

İktisadi ve İdari Programlar Bölümü

ÖZET

Bu çalışmada; Türkiye'de tarım sektöründe yaşanan sorunlar doğrultusunda yeni politikalar ve stratejilerin uygulamaya konulması ihtiyacından yola çıkarak tarım reformu çalışmaları incelenmiştir. Tarımın Türkiye ekonomisindeki önemi ve sektörde yaşanan sorunlar tüm boyutlarıyla ele alınmıştır. Tarım reformunun amaçları ve gerekliliği vurgulanarak, tarım reformu adı altında kaydedilen gelişmeler ve projeler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Tarım Sektörü, Tarım Reformu, Çiftçi Kayıt Sistemi.

1. GİRİŞ

Dünya ülkelerinin ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel ilişkilerinin geliştiği küreselleşme sürecinin hızla devam ettiği günümüzde tüm ülkeler tarım sektörüne özel bir önem vermekte ve tarım politikalarını da bu doğrultuda belirlemektedir.

Türkiye'nin toplumsal gelişme sürecinde tarım sektörünün önemi büyüktür. Nüfusun % 35'den fazlasının tarım sektöründe yaşadığı bir ülkede tarım sadece ekonomik değil, politik, sosyal ve kültürel açılarından da önem taşımaktadır. Gerek bu önemi gerekse dünya ticaretinde yer alabilmek için Dünya Ticaret Örgütü ile yapmış olduğumuz anlaşmalar gerekse Dünya Bankası Ekonomik Reform Kredisinin Türk tarımı için belirlediği düzenlemeler tarım reformunun gerekliliğini ortaya koymuştur.

Türk tarımının içinde bulunduğu sorunları çözebilmek için Dünya Bankası tarafından desteklenecek olan tarım reformu çerçevesi altında uygulamaya konulan projelerin amacı; tarım üreticilerinin gelirlerini artırarak refah düzeylerini yükseltmek, tüketici ihtiyaçları ve isteklerini karşılamak, gıda güvenesi sağlamak, yeni istihdam imkanları hazırlayarak, ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktır. Ayrıca diğer amaç, dünyadaki eğilimlerle uyumlu tarımsal politika ve stratejiler hazırlayarak, bilimsel çalışmaların ışığı altında tarımsal yapının iyileştirilebilmesidir.

Türkiye’de Tarım Reformu başlıklı çalışmamızda önce tarımın Türkiye ekonomisindeki önemi belirtilmiştir. Türkiye’de tarım sektöründe yaşanan sorunlar tarımsal yapıda, üretimde, pazarlamada ve tarımsal politikalarda ele alındıktan sonra tarım reformunun amacı ve bu reformun gerekliliği vurgulanarak tarım reformunun içeriğini oluşturan projeler incelenmiştir.

2.TARIMIN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ ÖNEMİ

Tarım sektörü, Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve politik gelişme süreci içerisinde önemli bir role sahiptir. Özellikle ekonomik gelişmenin ilk dönemlerinde hakim sektör konumundadır. Ancak iktisadi gelişme düzeyinin değişmesiyle birlikte sanayi ve hizmetler sektörüne göre milli gelir içerisinde daha düşük pay almaya başlamıştır.

Türkiye’de tarım kesimi genel nüfusun içerisinde % 35 oranında bulunur ve aktif işgücünde de % 45 oranında yer alır. Cari fiyatlarla gayri safi milli hasıla içerisindeki payı % 14 olurken, ihracatta da % 18’lik bir paya sahiptir.

Yıllık ortalama % 1.50 oranında artan nüfusun gıda maddeleri talebini karşılaması, ekonominin gelişimini artıracak kaynak transferini ve sanayi sektörüne hammadde sağlaması, sanayi ve hizmetler sektöründe talep yaratması, kalkınmanın finansmanına sağ katkıda bulunması gibi özellikleri dikkate alınırsa, tarımın ülke ekonomisindeki önemi kolaylıkla anlaşılabilir.

3. TARIMDA YAŞANAN SORUNLAR

3.1. Tarımın Yapısı ve Üretimi İle İlgili Sorunlar

Türkiye’de arazi kullanım planları bulunmamaktadır. Tarım arazileri tarım dışı kullanım ve erozyon gibi nedenlerle azalırken, miras hukukuna ve hızlı nüfus artışına bağlı olarak araziler çok parçalı hale gelmekte, işletmeler bölünmekte ve küçük işletmelerin sayıları giderek artmaktadır.

1991 yılı Genel Tarım Sayımı sonuçların göre işletme sayısı 4.092.000 olup, bu işletmelerin % 99’u 50 hektarın altında bulunmaktadır (DPT, 1999, 98).

Doğa koşullarına bağımlılık makul seviyelere çekilemezken, doğal afetlerin önemli bir etkiye sahip olduğu tarım sektöründe, tarımsal ürün sigortaları istenilen düzeyde gelişmemiştir.

Üretimde verimliliğin ve kalitenin artırılması için araştırma, eğitim, üreticinin bilinçlendirilmesi konusunda yeterli düzeyde gelişme sağlanamamıştır.

Talebe uygun üretim deseninin sağlanmasında bölgesel nitelikte Tarımda Sorumlu Üretim alanları tespit edilememiştir.

Örgütlenmenin sağlanamaması, mevcut kurumlara katılımın düşüklüğüne ve tarımsal kuruluşlar arasında koordinasyon eksikliğine neden olmaktadır. Ayrıca üreticinin piyasa fiyatlarını tek başına etkileme olanağı olmadığından piyasada oluşan fiyatı kabul etmek zorunda kalmaktadır.

Tarım kesiminde gelir düzeyinin düşüklüğü yeni yatırıma gidilmesini engellemektedir. Ayrıca yatırım yapmak için gerekli olan sermayenin sağlanma-

sı için de kredi imkanlarının artırılması gerekmektedir. Ancak bu şekilde üreticiler üretim için gerekli makine, işgücü ve hammaddeyi temin ederek, yatırım yapma imkanı bulabileceklerdir. T.C. Ziraat Bankası kredi faizleri tarımsal işletmeler için yüksek olup, bu konuda çiftçiler açısından kredi kullanmada sorun olduğu gibi, bankanın fonksiyonunun yerine getirmesi açısından da sıkıntı bulunmaktadır (Orhan, 1999, 41).

Küçük işletmelerin büyük bir bölümü tarımsal üretimi piyasaya yönelik ekonomik bir faaliyet olarak görmemekte, kendi tüketimini karşılamak için yapmakta, bu yüzden de sermaye birikimini gerçekleştirememektedir. İşletmelerin bu yapısı destekleme yardımlarını engellerken, sermayenin dengesiz dağılmasına da neden olmaktadır.

Tarımsal girdilerin zirai ilaç, tohum, gübreleme, ithal damızlık desteğinin önemli bir kısmında ve hububat, tütün, hayvansal ve bitkisel yağlar, tarımsal hammadde dokumaya elverişli lifler gibi tarımsal ürünlerde dışa bağımlılık devam ederken, tarımsal potansiyel gerek arazi, gerekse üretim miktarı açısından etkin kullanılamamıştır.

Tarımsal istihdamın azaltılamaması, emek verimliliğinin artışının düşük olmasına neden olurken, tarımsal üretimin özelliğinden dolayı da üretimin belli dönemlerde gerçekleşmesi mevsimlik işsizliği ortaya çıkarmaktadır.

Kişi başına düşen yıllık milli gelir, tarım sektöründe diğer sektörlerde göre düşüktür ve üreticinin gelir düzeyi de yeterince artırılamamaktadır.

Türkiye'deki mevcut su potansiyeli, tarım üretiminde yeterli modern teknolojinin kullanılamaması sonucunda sulanabilecek alanların ancak yarısının sulama imkanından yararlanabilmesine neden olmaktadır.

3.2. Tarımın Pazarlama Politikası İle İlgili Sorunları

Büyük bir tarımsal üretim potansiyeline sahip olan Türkiye'nin ihracatçı bir konumdan ithalatçı ülke konumuna gelmesi, bu tarımsal üretim potansiyelini gereği gibi kullanamadığını göstermektedir. Sanayi ürünleri ihracatında sağlanan gelişmeye paralel olarak, tarım ürünleri ihracatı artırılmamış, ekonomik liberalizasyon sonucu tarımsal ürün ithalatı artmıştır (Orhan, 1999, 121).

Tarım sektöründe AB ile ilişkilerimiz çerçevesinde, Katma Protokol hükümlerine göre öngörülen 22 yıllık süre içerisinde Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum sağlanamamış olması nedeniyle, 1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararında ve AT Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye için Avrupa Stratejisi adlı belgede de yükümlülüklerimiz yinelenmiştir. Bu konuda mevzuat ve Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum çalışmaları sürdürülmekte ve AB'nin teknik ve mali desteğinin sağlanması önem arz etmektedir. Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararları çerçevesinde tarım ürünleri ticaretinde karşılıklı taviz verilmesi konusunda Toplulukla yapılan ve 1997 yılında tamamlanan görüşmeler sonucunda Topluluğa tanınan tercihli rejim, 9 Ocak 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Aynı karar Topluluk tarafından da 25 Şubat 1998 tarihinde Topluluk Resmi Gazetesinde yayınlanmış ve 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile sonuca bağlanmış bulunmaktadır.

Ancak, ülkemiz tarafından canlı hayvan ve kırmızı et, domates salçası, karpuz ve fındık ithalatına tanınmış olan tavizler askıya alınmıştır. (Özçelik, 2000, 8).

Geniş pazar imkanı olan ürünlerin üreticiye tanıtılamaması ve pazarlama organizasyonlarının yetersizliği Türkiye'ye özgü bazı ürünlerin dış piyasalarda pazarlanamamasına neden olmaktadır.

Uluslararası düzeyde mamul pazarlama tekniklerinin yeterince kullanılmaması da yine pazarlama ile ilgili önemli bir sorunu oluşturmaktadır.

3.3. Tarım Politikaları İle İlgili Sorunlar

Desteklenecek ürünlerin tespitinde politik tercihler ön planda tutulmakta iç ve dış talep gibi göstergeler benimsenmemektedir. Tutarsız ve hedefsiz tarımsal destekleme politikaları işletmeleri olumsuz etkilemektedir.

Ayrıca destekleme kapsamı içerisinde yer alan tarım ürünlerinin fiyatları ekim döneminden önce açıklanmamaktadır.

Destekleme politikasında orta ve uzun vadeli stratejilere dayalı sektör hedeflerinin belirlenmemesi ve kısa vadeli politikaların uygulanması, Avrupa Birliği ile tam üyelik için zorunluluk olan Ortak Tarım Politikasına uyum konusunda herhangi bir strateji belirlenememiştir. (Uysal, 2000, 17).

DTO Tarım anlaşmasının tarım sektöründeki yaptırımlarına yönelik bir stratejinin belirlenmesine rağmen izlenen tarım politikaların da etkinlik sağlamamıştır.

Tarımsal destekleme politikaları ile tarımsal üretim artmakta, artan üretim de, satılma, stoklama ve bu stokların eritilmesi gibi ekonomiye ek maliyetler getirmektedir.

Türkiye'de desteklenen tarım ürünlerinin gelişmiş ülkelerdeki desteklemenin altında tutulması zaman içerisinde uygulanan destekleme politikalarının etkisinin azaldığı ve desteklemelerin önemini yitirdiği görülmüştür.

4. TARIM REFORMUNUN AMAÇLARI

Tarım sektöründe temel amaç; artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesinin sağlanması, ihracatta mukayeseli üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık verilerek verimliliğin ve üretimin artırılması, üretici gelirlerinde istikrar sağlanması ve kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanılmasıdır. Bu çerçevede, gıda güvenlik ve güvenilirliğinin sağlanması, tarımsal üretimde kalite ve verimliliğin artırılması, çok taraflı dünya ticaret sistemine uyum sağlanması ve doğal kaynakların korunmasını esas alan çevreyle uyumlu tarımsal alt yapının oluşturulması ile sürdürülebilir bir tarımsal kalkınma sağlanması hedeflenmektedir (DPT, 1999, 63).

Türkiye'de yapılacak tarım reformunun başarısı için amaçların doğru belirlenmesi gerekmektedir. Amaçların üretim, pazarlama ve politikalar olmak üzere üç boyuttan değerlendirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Üretim boyutunda optimum ürün deseninin oluşturulması, optimum arazi ölçeği, verim artışının sağlanması pazarlama boyutunda sektörün piyasa koşullarına uyumu-

nun sağlanması, global rekabet koşullarında rekabet şansının artırılması, politika boyutunda ise sektörün etkin olarak yönlendirilmesi ve sektörün ilgili birimleri arasında koordinasyonun sağlanması temel amaçlar olarak kabul edilmiştir (Uysal, 2000, 18).

Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin AB'ne adaylığı kesinleşmiştir. Bu doğrultuda Türkiye tarım politikalarını belirlerken AB'ye tam üyelik için AB'nin ortak Tarım Politikasına (OTP) uyum ve 2005 yılına kadar GATT tarım anlaşması hükümlerinin hayata geçirilmesi ve IMF ile yapılan stand by anlaşmasında tarıma yönelik taahhütlerin yerine getirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin Ortak Tarım Politikasına uyumu, fiyat ve pazar mekanizmalarının yakınlaştırılması, yapısal politikaların uyumlaştırılması, mevzuatın yakınlaştırılması olmak üzere başlıca üç alanda düzenlemeleri zorunlu kılmaktadır. Bunlar gerçekleştirilmedikçe Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği mümkün olmayacaktır. Bunun için, AB'de bulunan Tarımsal Destekleme ve Yönlendirme Fonu (FEOCA) benzeri tek bir ulusal tarım fonu oluşturulması AB'de uygulanmayan girdi desteklerinin kaldırılması ve prim sistemi gibi doğrudan gelir ödemelerine geçilmesi gerekmektedir (Uysal, 2000, 19).

GATT Tarım Anlaşması tarımda çok önemli düzenlemeleri getirirken, tarife dışı engellerin kaldırılması ve sabit gümrük tarifesinin oluşturulması benimsenmektedir. Türkiye'nin de ortak olduğu bu anlaşmada tarım ürünleri fiyatlarının serbestçe piyasa koşullarında oluşması ve dış ticaretlerinin serbestleştirilmesi amaçlanmaktadır. İşte uluslararası anlaşmalardan doğan uyum zorunluluğu ve tarım sektöründe yaşanan sorunlar tarım reformunu zorunlu kılmaktadır.

IMF ile imzalanan Stand-by anlaşması çerçevesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından önceden çalışmalarının ve yasa tasarılarının hazırlandığı "Tarımsal Reform ve Tarımda Yeniden Yapılanma Programı"na ve Türkiye'nin yeni tarım hedeflerine yer verilmiştir. Yeni yüzyıldaki hedefin; tarım sektöründe yaşanan bu sorunları ortadan kaldırarak, tarımın gelişmiş ülkelerin tarım düzeyine yükseltebilmesi için öncelikle tarım sektörünün geliştirilmesinde belirlenen amaç ve ilkelerin ortaya konmasının gerektiği vurgulanan programda, bu ilke ve hedefler şöyle sıralanmıştır (BORSAVİZYON, 2000, 7).

- Çiftçilere istikrarlı gelir sağlanarak, refah düzeylerinin yükseltilmesi,
- Tarımın milli gelire olan katkısının artırılması,
- Avrupa Birliği ve diğer rakip ülkeler ile rekabet imkanlarının yükseltilmesi,
- Tarımsal üretimde kalite, çeşitlilik, devamlılık ve standarda dayalı üretim sağlanarak, tarım ürünleri dış ticaretinin artırılması,
- Stratejik ürünlerde üretim arzının garanti altına alınması,
- Gıda güvenliği ve emniyetinin sağlanması,
- Doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilirlik esasları çerçevesinde yaşanabilir bir çevrenin oluşturulması ve ekolojik dengenin gelecek nesillere aktarılması,
- Bilgi ve teknolojinin üretilip yaygınlaşabileceği bir ortamın sağlanmasıdır.

5. TARIM REFORMU ÇALIŞMALARI

5.1. Alternatif Ürün Projesi

Alternatif Ürün Projesinin amacı; arz fazlası üretimin ödenmesi, aşırı üretim nedeniyle değerlendirilemeyen stok oluşumunun engellenmesi ve talep açığı olan başka ürünlerin üretimlerin artırılmasına doğru teşvik edilmesidir. Örneğin stoka üretim yapılan tütün, şekerpancarı, fındık ve çay gibi üretim alanlarından Türkiye'nin ihtiyacı olan mısır, soya ve yem bitkileri gibi ürünlerin yetiştirilmesi öngörülmektedir. Bu proje ile üretimin, tespit edilen yurtiçi ve yurtdışı tüketim miktarında kalması sağlanacaktır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Alternatif Ürün Projesi ile 100 bin hektar fındık alanında ayçiçeği, mısır, soya, yem bitkileri, meyve ve sebze; 100 bin hektarlık alanda şekerpancarı yerine ayçiçeği, mısır, soya, yem bitkileri, meyve sebze, büyük bir kısmı Güney ve Doğu illerinde olmak üzere, 70 bin hektarda tütün yerine yem bitkileri, kırmızı mercimek, nohut, pamuk, meyve ve sebze alternatif ürün olarak önerilmektedir. Ayrıca bu projenin yaklaşık maliyetinin 350 milyon ABD Doları civarında olacağı tahmin edilmektedir.

5.2. Telif Edici Ödeme Sistemi

Alternatif Ürün Projesi uygulanması yerine getirilirken, tütün, şekerpancarı, fındık ve çay üretiminde, dekadardan alınan gelir ile bu ürünler yerine yetiştirilecek alternatif ürünlerin dekadardan alınan gelirleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından tespit edilecek ve üretimden vazgeçilen eski ürünle, üretimi teşvik edilecek yeni alternatif ürün arasındaki fark, üreticilere "Telif Edici Ödeme" olarak ödenecektir. Yetiştirilecek alternatif ürün, çok yıllık bir ürün ise bu ürünlerin yetiştirilmesi için gerekli olan yatırım giderlerinin % 65'i yine proje çerçevesinde karşılanacaktır (<http://www.tarim.gov.tr/gazete/haberler/isure.htm>).

5.3. Çiftçi Kayıt Sistemi Projesi

Türkiye'de tarım sektörüne ilişkin düzenli veri tabanı ve kayıt sistemi bulunmamaktadır. Büyük ölçüde ihtiyaç duyulan Çiftçi Kayıt Sistemi ve Veri Tabanı Projesi ile ekonomik gerçekler ve faaliyetler kayıt altına alınırken, tarımda verimliliği ve kaliteli üretimi artırmak, tarım alanında uygulanacak politikaların tespitinin doğru ve güvenilir veriler üzerine oturtulması sağlanacaktır.

Çiftçi Kayıt Sistemi Projesi ile düşünülen tarım alanlarında faaliyet gösteren çiftçi, üretici, üretim alanları, üretilen ürünler, sulama, kullanılan girdiler, maliyetler, pazarlama kanalları bu sistemde bilgisayarla kayıt altına alınarak, güncelleştirilebilir ve tek merkezden takibi sağlanabilecektir. Tüm Türkiye'yi kapsayacak olan bu projenin maliyeti Tarım ve Köyişleri Bakanlığının tahminine göre yaklaşık 250 milyon ABD Doları olacaktır.

5.4. Doğrudan Gelir Desteği Projesi

Doğrudan Gelir Ödemeleri (DGÖ) kamu kaynaklarından hedef tarım ü-

reticilerinin gelir düzeyini etkilemek amacıyla yapılan transferler şeklinde uygulanan bir politika aracıdır (Babacan, 2000, 2).

Dünya Bankası tarafından önerilen Doğrudan Gelir Desteği, çiftçi ve üreticilere yapılan destekleme politikalarına alternatif bir sistemdir. Doğrudan Gelir Desteği ile çiftçi gelirlerinde istikrar sağlamak, üreticilerin hayat standartlarını yükseltmek ve gelir dağılımının iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Öncelikle pilot bölgelerde uygulanması ile ilgili tüm yasal düzenlemeler tamamlanmış olup sistemin esasları Resmî Gazete’de yayımlanarak Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girmiştir.

Pilot bölge olarak tespit edilen dört il ve bu illere bağlı yedi ilçe ve yetmişbir köyde hem arazi sahiplerine yani arazisini işleyen üreticilere hem de kiralama yolu ile üretim faaliyetinde bulunan üreticilere Doğrudan Gelir Desteği yapılacaktır. Bu projeye göre pilot bölge seçilen: Ankara-Polatlı ile Antalya-Serik ve Manavgat ilçelerinde tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen köylerde arazi sahiplerine ve Adıyaman-Merkez ve Kahta, Trabzon-Sürmene ve Akçaabat ilçelerinden tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen köylerde ise arazisini işleyen üreticilerle aynı zamanda kiralama yolu ile üretim yapan üreticilere uygulanacaktır.

Tarım reformu için büyük önem taşıyan Doğrudan Gelir Desteği Sisteminin de pilot bölge seçilen illerin özellikleri göz önünde tutularak seçilmiştir. Bu çerçevede Ankara-Polatlı’da düzenli bir tahıl borsasının bulunması, Trabzon-Sürmene ve Akçaabat’ta ürün çeşitliliği, Antalya-Serik ve Manavgat’ta tarımsal alt yapının ve finansman imkanlarının sağlanabilmesi, Adıyaman-Merkez ve Kahta’da ise temsil ettiği bölgenin ürünlerinin yetiştirilmesine dikkat edilmiştir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın yapmış olduğu açıklamaya göre 199 dekara kadar olan araziler için dönüm başına 5 ABD Doları ödenecektir. Bu ödemenin ilk taksidinin 2000 yılı içerisinde üreticilere ödenmesi kararlaştırılmıştır. 2000 yılında uygulanacak olan bu pilot projeden alınacak sonuçlar ile 2001 yılında, Çiftçi Kayıt Sistemindeki çalışmalar istenilen düzeyde gerçekleşirse Doğrudan Gelir Desteği Sistemi de yaygınlaştırılacaktır.

5.5. Çiftçi Örgütlenmesi Projesi

Tarım reformu çalışmaları doğrultusunda hazırlanan üretici birlikleri oluşturulması ve etkin bir yapıya kavuşturulabilmesi için hazırlanan Tarımsal Üretici Birlikleri Yasa Tasarısı önemli bir gelişmedir. Üretici örgütlenmelerinde yaşanmakta olan olumsuzluklar ve bu yapılanmanın yol açtığı sorunlar örgütlenmeden beklenen etkinliği gösterememiştir.

Bu yasa tasarısına göre; üretici kesimin temsil edilmesinde, karar alma sürecinde, üreticilerin etkinliğinin ve katılımının artırılmasında, tarımsal politikaların geliştirilmesinde, üreticilere hizmet verilmesinde, üretimin yönlendirilmesinde, fiyat oluşumunun sağlanmasında ve ürünlerin pazarlanmasında kendilerinden beklenen işlevleri yeterli ölçüde yerine getirebilmeleri sağlanacaktır (DPT, 1999, 63).

Ayrıca üretici örgütlerinin oluşturulmasıyla; üretici birlikleri, üreticilerin

ilgi alanına giren ürünlerin üretim ve pazarlanması konularında devletten bağımsız olarak üreticilere hizmet verebilecek ve tarım politikalarının belirlenmesinde etkin rol oynayabilecektir.

5.6. Tarımsal Ürünlerin Girdi Fiyatlarının Dünya İle Uyumu Projesi

Türkiye’de tarım üreticileri tarafından kullanılan tarımsal girdi fiyatları dünya fiyatlarının üzerindedir. Bunun yanısıra üretim maliyetlerinin de yüksek olması tarım ürünlerinin rekabet gücünü azaltmaktadır. Tarım ürünleri rekabetinde yaşanan sorunun düzeltilebilmesi için tarımda kullanılan girdilerin fiyatlarının, dünyada diğer ülkelerde kullanılan düzeylere çekilmesi doğrultusunda Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı tarafından Tarımsal Üretimde Kullanılan Girdilerin Dünya Fiyatları ile Uyum Projesi hazırlanarak Bakanlar Kurulu’na sunulmuştur.

Bu proje; tarımda kullanılan mazot, kimyevi gübre, sertifikalı tohum, fidan, zirai mücadele ve veteriner ilaçları, sulama suyu, yem, damızlık hayvan ve tarımsal kredilerde uygulanan fiyatların, AB ülkeleri ve ABD’de uygulandığı şekilde daha az maliyetle çiftçi ve üreticilere sunulmasını kapsamaktadır.

5.7. Ürün Borsalarının Geliştirilmesi Projesi

Dünya Bankası kaynaklarından 4 milyon dolar tutarında kredi alınarak 1998 yılı sonunda başlayan 2001 yılında tamamlanacak bu proje ile hububat ve pamuk ile ilgili Adana, Edirne, İzmir, Konya, Polatlı, Şanlıurfa ve Eskişehir Ticaret Borsalarının modern ürün borsaları haline getirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu proje kapsamında adı geçen borsalarda ticari işlemlerin yapıldığı alanlar ve depolama alanlarının uygun hale getirilmesi, laboratuvar ve haberleşme sistemlerinin kurulması yönünde çalışmalar başlatılmıştır (Ekonomik Forum, 2000, 7).

Destekleme alımlarının devlet bütçesi üzerindeki yükünün azaltılması ve piyasada iç ve dış ticarete olumsuz etki yapan fiyat müdahaleleri yerine, serbest fiyat mekanizmasının işleminde önemli rol oynayan Tarım Ürünü Borsalarının Geliştirilmesi Projesi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğünde yürütülmektedir.

5.8. Prim Kararnamesi Projesi

AB’de uygulanmakta olan fark ödeme sistemine benzer bir uygulamayı öngören yasal düzenlemeler yapılmak suretiyle 1999 yılı ürünü kütlü pamuk, soya fasulyesi ve yağlık ayçiçeğinde prim uygulamasına geçilmiştir. Bu uygulama ile, üreticiye adil bir destek vermek, yerli sanayici ve tüketiciye uygun fiyatlarla ürün sağlamak, yem sanayi, yağ sanayi ve tekstil sanayiinin açığı olan girdilerin temin edilmesine imkan vermek amaçlanmıştır. 2000 yılı bütçesine konulan ve işlemlerini tamamlayan üreticilere ödenmesine başlanan prim miktarları kütlü pamuk için 12 cent/kg., yağlık ayçiçeği için 5 cent/kg. ve soya için 8 cent/kg. olarak belirlenmiştir (<http://www.tarim.gov.tr/gazete/konusma.30052000.htm>).

5.9. Avrupa Birliği'ne Uyum Projesi

Türkiye diğer dallarda olduğu gibi tarımda da Avrupa Birliği'ne uyum konusuna özel bir önem vermektedir. 1998 yılında Türkiye için Avrupa Stratejisi bildirimini yayınlanmasıyla Ortak Tarım Politikası (OTP)'ye uyum konusunda AB ile müşterek çalışmanın gündeme geldiği yeni bir dönem başlamıştır. Stratejinin "Tarım" bölümünde; AB, Türk Tarımı'nın OTP'ye uyumu için Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerine uygulanan yaklaşımdan esinlenen üç aşamalı bir süreç öngörölmüştür (<http://www.tarim.gov.tr/gazete/konusma.30052000.htm>).

Birinci aşama; uygulanan tarım politikaları ve mevzuat hakkında karşılıklı bilgilendirme ve değerlendirmeyi kapsamaktadır.

İkinci aşama; Ortak Tarım Politikası (OTP) ile Türk Tarım Politikasının muhtelif vecheleri hakkında görüşmeleri öngörmektedir.

Üçüncü aşamada ise çeşitli sektörlerde, AB'nin OTP'si ile Türk tarım politikası arasındaki farklılıkların bir özeti hazırlanarak, sürecin sonunda Türkiye'den, Topluluk müktesebatının benimsenmesine yönelik bir çalışma programı sunulması istenecektir.

5.10. Diğer Projeler

Bitkisel üretimin artırılması için vasıflı ve yüksek verimli tohumların kullanımının geliştirilmesini hedef olan Tohumluk Programı çerçevesinde tohum üretimi ve dağıtım çalışmaları sürmektedir.

Tarımsal Ürün Sigortaları Kanunu Taslağının ve buna ilişkin eylem planının hazırlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Şeker Kanunu'nun ihtiyaca cevap vermeyen maddeleri güncelleştirilerek, özelleşmiş şeker sanayiinde etkin faaliyet göstermesi sağlanacaktır.

Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri yönetimlerinin özerkleştirilmesi, tesislerinin şirketleşmesi, kooperatifçilik işlemlerinin güçlendirilmesi ile ilgili yasal düzenleme çalışmaları yapılmaktadır.

Tarım Reformu kapsamında, tarımsal destekleme politikalarında değişikliğe gidilerek tarımsal ürün fiyatlarının serbest piyasa koşullarında belirlenmesi sağlanacaktır.

6. SONUÇ

Türkiye'nin ekonomi politikalarında yeniden yapılanma, AB'ye tam üyelik ve DTÖ anlaşmasına uyumdaki süreçte tarım sektörünün önemi büyüktür. Bu süreç içerisinde tarım sektöründe yaşanan ve hızla artan sorunlar, gerçekleştirilen çalışmalar ve hazırlanan projelerle çözülmeye çalışılmaktadır. Ancak Türk tarımı, AB tarımı ve dünya tarımı hızlı ve sürekli bir değişim içerisinde.

Mevcut tarım politikalarının etkisinin azaldığı, tarımsal desteklemelerin önemini yitirdiği, tarım sektörünün ihmal edildiği günümüzde, tarım reformu adı altında yapılan düzenlemelerde hedeflerin çok iyi belirlenmesi ve hızla ha-

yata geçirilmesi gerekmektedir.

Tarım reformu için gerekli düzenlemelerin gerçekleştirilebilmesi için ön koşul tarımsal veri tabanı ve çiftçi kayıt sisteminin oluşturulmasıdır. Tarımla ilgili ekonomi kayıt altına alınarak üreticiler, üretim miktarı, ekim alanları, ürün tespiti gibi konularda doğru kararlar verebilecektir.

Yeniden üretimi ve yerine konulması mümkün olmayan tarım topraklarının yanlış ve amaç dışı kullanımı önlenerek Tarım-sanayi entegrasyonu sağlanmalı ve sanayi yatırımları kırsal alana yönlendirilen tarımsal sanayi için, yeterli, sürekli, kaliteli hammadde temin edilmelidir.

Ürünler arası fiyat paritesi ile üretim planlamasını gerçekleştirmek, kaynak israfını önlemek, sürdürülebilirliği sağlayarak, dünya ile rekabet edebilecek üretim çeşitliliği ve ürün kalitesini yakalayarak, tarım ürünlerinde dış ticaret dengesini ihracat lehine geliştirmek tarım politikalarında üzerinde durulması gereken konulardır.

Teknolojilerin pratikte kullanımını sağlamak için de, teknoloji araştırma ve geliştirme çalışmalarına önem vererek üreticilerin bilinçlendirilmesini sağlamak gerekmektedir.

AB ve Ortak Tarım Politikalarına uyuma da gereken önem verilerek, gerekli tedbirler de alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Sürelî Yayınlar

- Özçelik, A. (2000). 2000 Yılı Programında Tarım, *Karınca*, Y.65, S.760.
- (2000). 2000 Programı: Tarıma Tırpan, *Ekonomik Forum*, Şubat.
- (2000). Tarımda ve Hayvancılıkta Yeniden Yapılanma Programı, *Bosavizyon*, Ankara Ticaret Borsası Yayın Organı, Ocak-Şubat., 41.

Kitaplar

- Babacan, A. (2000). *Genel Tarım Politikaları Çerçevesinde Doğrudan Gelir Ödemeleri Sistemi*, DPT.
- Orhan, O. (1999). *Türkiye’de Tarımsal Destekleme ve Taban Fiyatları Politikası*, İTO. Yayın No: 1999-62.
- Uysal, Y. (2000). *Tarım Reformunun Neresindeyiz*, İTB.
- DPT. (1999). *2000 Yılı Programı*.
<http://www.tarim.gov.tr/gazete/haberler/isure.htm>.
<http://www.tarim.gov.tr/gazete/konusma.30052000.htm>